

LİMİTED ŞİRKETLERDE ORTAKLARIN ŞİRKETE KARŞI BAĞLILIK YÜKÜMLÜLÜĞÜ*

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Başak DEMİRAYAK**

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9822-6718>

DOI:

Makalenin Geldiği Tarih: 17.05.2018 **Kabul Tarihi:** 24.09.2018

* **Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK – ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.**

** Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

ÖZ

Limited şirketlerde ortakların şirkete karşı bağlılık yükümlülüğü, dürüstlük kuralı ve her ortaklık ilişkisinde mevcut olan *affectio societatis* unsuruna dayalı olarak kabul edilmiştir. Anılan yükümlülük, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 613. maddesinde açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Anılan maddede bağlılık yükümlülüğünün üç görünüm biçimi olan sır saklama yükümlülüğü, şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğü ve rekabet yasağı düzenlenmiştir. Hüküm sır saklama yükümlülüğünü emredici biçimde düzenlerken, şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğünün aksinin kararlaştırılabileceğini hükme bağlamaktadır. Bu iki yükümlülükten farklı olarak rekabet yasağı ancak şirket sözleşmesinde öngörülmüşse mevcuttur. Çalışmada bağlılık yükümlülüğünün dayanağı ile kapsamı değerlendirilmekte ve yükümlülüğün ihlali halinde uygulanabilecek yaptırımlar ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sermaye şirketi, limited şirket, bağlılık yükümlülüğü, şirket sırrı, rekabet yasağı.

THE OBLIGATION OF LOYALTY OF PARTNERS TO
THE COMPANY BY LIMITED LIABILITY COMPANIES

ABSTRACT

The obligation of loyalty of partners to the company—that was already relevant for limited liability companies due to both the principle of utmost good faith and the element of *affectio societatis* existing in every company relationship—is explicitly regulated in Art. 613 of the Turkish Commercial Code numbered 6102. The aforesaid provision regulates the three aspects of obligation of loyalty, namely the confidentiality obligation, the obligation to avoid transactions damaging the company and the non-competition rule. The provision regulates the confidentiality obligation in a mandatory way, whereas the obligation to avoid transactions damaging the company has a dispensable character. Contrary to these two obligations, the non-competition rule is to be stipulated by the Articles of Association. In this study, the legal basis and the scope of the obligation of loyalty will be evaluated and the probable sanctions to be imposed by infringement of the obligation will be analyzed.

Keywords: Corporate capital company, limited liability company, loyalty obligation, company secret, non-competition rule.

I. GİRİŞ

Limited şirket ortaklarının şirkete karşı bağlılık yükümlülüğü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 613'üncü maddesinde hükme bağlanmış bulunmaktadır. "Bağlılık yükümlülüğü ve rekabet yasağı" başlıklı hüküm uyarınca;

"(1) Ortaklar, şirket sırlarını korumakla yükümlüdür. Bu yükümlülük şirket sözleşmesi veya genel kurul kararıyla kaldırılamaz.

(2) Ortaklar, şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunamazlar. Özellikle, kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemler yapamazlar. Şirket sözleşmesiyle, ortakların şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınmak zorunda oldukları öngörülebilir.

(3) Müdürler hakkında rekabet yasağı öngören 626'ncı madde hükümleri saklıdır.

(4) Geri kalan ortakların tümü yazılı olarak onay verdikleri takdirde, ortaklar, bağlılık yükümlüne veya rekabet yasağına aykırı düşen faaliyetlerde bulunabilirler. Esas sözleşme birinci cümledeki onay yerine ortaklar genel kurulunun onay kararını öngörebilir."

Tartışmalar daha çok şahıs şirketlerinde mevcudiyeti kabul edilen bağlılık yükümlülüğünün sermaye şirketlerinde de uygulanıp uygulanmayacağı ve uygulanması durumunda kapsamının ne olacağı noktasında odaklanmaktadır^[1]. Esasen şirketler hukukunda bağlılık yükümlülüğü denildiğinde ortakların şirkete karşı olan bağlılık yükümlülüğü ve ortakların birbirlerine karşı olan bağlılık yükümlülüğü olmak üzere iki durumla karşılaşılmaktadır^[2].

Bu çalışmada öncelikle limited ortaklıklarda ortakların şirkete karşı olan bağlılık yükümlününün yasal dayanağı tespit edilecek, ardından yükümlülüğünün kapsamı ile sınırları incelenecek, son olarak da bağlılık yükümlülüğünün ihlal eden ortağa uygulanacak yaptırım ele alınacaktır. Ortakların birbirlerine karşı olan bağlılık yükümlülüğü ise çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

[1] **Franko**, Nisim: Ticaret Şirketlerinde Rekabet Memnuiyeti, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1985, C. 13, S. 1, s. 24; **Even**, Sevin: Anonim Şirketlerde Hissedarlara Mütteallik Rekabet Yasağı ve Sır Saklama Mükellefiyeti, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1963, C. 2, S.2, s. 258; **Karasu**, Rauf: Limited Şirketlerde İdare Yetkisi Olmayan Ortakların Şirketle Rekabet Etme Yasağı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 22, S.3, s. 143; **Akın**, Murat Yusuf: Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş.lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul, 2002, s. 36.

[2] Ortakların birbirlerine karşı olan bağlılık yükümlülüğü konusundaki tartışmalar için bkz. **Şener**, Oruç Hami: Limited Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2017, s. 462 ve 463.

II. BAĞLILIK YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN YASAL DAYANAĞI

Bağlılık yükümlülüğü, şirket ilişkisinin niteliğinden kaynaklanan ve her şirket türünde varlığı kabul edilen bir yükümlülüktür^[3]. Yükümlülüğün yasal dayanağı konusunda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'ndan önceki ve anılan Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki durumu ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

1. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesinden Önce Bağlılık Yükümlülüğünün Yasal Dayanağı

6102 sayılı Kanun'dan önce bağlılık yükümlülüğünün dayanağı konusunda farklı düşünceler ileri sürülmüştür. Bu düşünceler, yükümlülüğün dayanağı olarak sıklıkla BK m. 520 (TBK m. 620) ve TMK m. 2 hükümlerine odaklanılmaktaydı^[4].

Bu yükümlülüğün açıkça düzenlenmediği durumlarda hukuki dayanağı olarak öncelikle BK m. 520 hükmü gösterilmekteydi. Zira bilindiği üzere adi ortaklık sözleşmesinin tanımına ilişkin söz konusu hüküm tüm şirket türleri için geçerli kabul edilmekte ve böylelikle şirket sözleşmesi, “kişilerin, ortak amaca ulaşmak üzere mal ve emeklerini bir araya getirmeyi üstlendikleri sözleşme” olarak tanımlanmaktadır. “Ortak amaca ulaşmak üzere birlikte çaba gösterme” olarak açıklanan *affectio societatis* ise söz konusu tanımda yer almamakla birlikte tüm şirketlerde, şirket ilişkisinin doğası gereği varlığı kabul edilen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır^[5]. Bu unsur, tüm şirketlerde farklı yoğunlukta da olsa şirkete karşı bağlılık yükümlülüğünün varlığının kabulünü zorunlu kılmaktadır.

Bağlılık yükümlülüğünün kabulünü zorunlu kılan bir başka hüküm olarak da TMK m. 2 hükmü gösterilmekte ve böylelikle bağlılık yükümlülüğü, “dürüstlük kuralından doğan bir yan yükümlülük” olarak nitelenmekteydi^[6]. Hukukun genel ilkelerinden biri olan ve TMK m. 2'de ifadesini bulan dürüstlük kuralı, hukuki ilişkilerde taraflar arasında bir güven ilişkisinin doğmasına yol açmakta

[3] **Nomer**, Füsun: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, 1999, s. 17; **Akın**, s. 88.

[4] Bağlılık yükümlülüğünün hukuki dayanağı konusundaki tartışmalar için bkz. **Nomer**, s. 35 vd; **Dreher**, Meinrad: Die gesellschaftsrechtliche Treuepflicht der GmbH, Deutsches Steuerrecht, 1993, s. 1633; **Karasu**, s. 144 vd; **Akın**, s. 72 vd.

[5] **Nomer**, s. 17; **Akın**, s. 36; **Karasu**, s. 146; **Taşdelen**, s. 185; **Öztürk Dirikkan**, Hanife: Limited Şirket Ortağının Ayrılması ve Ayrılma Payı, Ankara, 2005, s. 69.

[6] **Nomer**, s. 47; **Akın**, s. 13; **Şener**, s. 461; **Bağrıaçık**, Safiye Nur: Limited Şirkette Bağlılık Yükümü ve Rekabet Yasağı, Prof. Dr. Iur. Merih Kemal OMAĞ'a Armağan, Cilt I, Ankara, 2017, s. 252.

ve bu güven ilişkisinden de bazı yan yükümlülükler doğmaktadır^[7]. Bağıllık yükümlülüğü işte bu yan yükümlülüklerden biri olarak kabul görmektedir^[8].

2. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesinden Sonra Bağıllık Yükümlülüğünün Yasal Dayanağı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 6762 sayılı Kanun'un aksine, limited şirket ortaklarının bağıllık yükümlülüğünü açıkça düzenlemiş bulunmaktadır. Hükmün gerekçesine bakıldığında limited şirketlerin kişisel yönüne vurgu yapıldığı görülmektedir.

Bilindiği üzere Türk Ticaret Kanunu, şahıs ve sermaye şirketleri ayrımı yapmakta ve kollektif ve komandit şirketi şahıs, anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketi ise sermaye şirketi olarak nitelemektedir (m. 124/2). Ancak limited şirketlerin, diğer sermaye şirketlerinden farklı olarak, şahıs şirketlerine yaklaşan kimi yönleri de bulunmaktadır^[9]. Çalışmanın kapsamını genişletmemek adına burada yer vermediğimiz bu nedenler, limited şirketlerde bağıllık yükümlülüğünün varlığını zorunlu kılmaktadır. Hatta tüm ortakları kapsar biçimde düzenlenen bağıllık yükümlülüğü, limited şirketlerin şahıs şirketlerine benzeyen yönlerinden biri olarak değerlendirilmektedir^[10].

III. BAĞLILIK YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN GÖRÜNÜM BİÇİMLERİ

Doktrinde bağıllık yükümlülüğü kapsamına giren davranışların tespitinde şirketin yapısında ve ortaklar arası ilişkilerde kişisel yönün baskın olup olmamasının belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Zira genel olarak kişisel unsurun ön

[7] **Akyol**, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, İstanbul, 2006, s. 52 ve 115; **Nomer**, s. 46 ve 47; **Akın**, s. 13.

[8] **Nomer**, s. 40.

[9] Limited şirketin şahıs şirketlerine benzeyen özellikleri için bkz. **Taşdelen**, Nihat: Limited Ortaklıklarda Çıkma, Çıkarılma ve Fesih, Ankara, 2012, s. 67 vd.; **Alışkan**, Murat: Limited Şirket, İstanbul, 2013, s. 218; **Bahtiyar**, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 2017, s. 409; **Şener**, s. 9-10.

[10] **Alışkan**, s. 218; **Bahtiyar**, s. 409; **Şener**, s. 10; **Jörg**, Florian S./ **Arter**, Oliver: Das Recht der schweizerischen Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Bern, 2015, s. 160; **Siffert**, Rino/ **Fischer**, Marc Pascal/ **Petrin**, Martin: GmbH-Recht Revidiertes Recht der Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Art. 772-827 OR), Bern, 2008, s. 2, N. 4; **Böckli**, Peter/ **Forstmoser**, Peter: Das neue schweizerische GmbH-Recht, Zürich, 2006, s. 39.

planda olduğu şirketlerde bağlılık yükümlülüğü de daha yoğun olmaktadır^[11]. Öte yandan kapsamın tayininde “şirketin menfaatlerinin gözetilmesi ve bu menfaatlere zarar verecek davranışlardan kaçınılması, şirketin amacının desteklenmesi” gibi kalıplar kullanılmakta ve bu türden davranışların belirlenmesinde de her bir şirketteki kişisel unsurların yoğunluk derecesinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır^[12]. Böylelikle bir davranış, sermaye unsurunun ağır bastığı bir limited şirkette bağlılık yükümlülüğüne aykırılık oluşturmazken, kişisel unsurların yoğun olduğu bir limited şirkette bağlılık yükümlülüğüne aykırılık olarak nitelenebilecektir.

TTK m. 613 ayrıntılı incelendiğinde maddede bağlılık yükümlülüğünün genel bir düzenlemeyle ele alınması yerine görünüm biçimlerinin ele alındığı gözlenmektedir. Bu görünüm biçimlerinden ilki sır saklama yükümlülüğü, diğeri ise şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğü olarak düzenlenmiştir. Genel olarak bağlılık yükümlülüğünün görünüm biçimleri arasında değerlendirilen^[13] rekabet yasağının ise TTK m. 613 hükmünde bağlılık yükümlülüğünün sınırı olarak ele alındığı maddenin gerekçesinden anlaşılmaktadır.

Hemen belirtmek gerekir ki bağlılık yükümlülüğünün görünüm biçimleri TTK m. 613’te sayılanlardan ibaret değildir. Bunlar dışında kalan bazı durumların da bağlılık yükümlülüğü kapsamında değerlendirilebileceği doktrinde^[14] isabetli olarak kabul edilmektedir.

1. Sır Saklama Yükümlülüğü

TTK m. 613/1, ortakların, şirketin sırlarını korumakla yükümlü olduklarını hükme bağlamıştır. Hükmün gerekçesine göre sır saklama, “güçlü kişisel

[11] Şener, s. 464; Germann, Sandro: Die personalistische AG und GmbH Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär- und Gesellschafterbindungsverträgen, Schweizerischer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht, Band Nr. 327, 2015, s. 356, N. 851; Verse, Dirk A. (Hennsler, Martin/ Strohn, Lutz): Gesellschaftsrecht, München, 2016, N. 103; Merkt, Hanno (Fleischer, Holger/ Goette, Wulf: Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, Band 1, München, 2015, N. 90; Lieder, Jan (Michalski, Lutz /Heidinger, Andreas/ Leible, Stefan/ Schmidt, Jessica): Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz), Band I, München, 2017, N. 156.

[12] Nomer, s. 15; Şener, s. 462; Dreher, s. 1632.

[13] Akın, s. 67; Nomer, s. 14.

[14] Şener, s. 465.

öğeleri haiz bir şirkette”, “önde gelen ve vazgeçilmez nitelikte” bir bağlılık yükümlüdür^[15].

Söz konusu yükümlülük, ortakların bilgi alma ve inceleme hakkı düzenleyen TTK m. 614 hükmü karşısında özel önemi haizdir. Zira anılan hüküm ortaklara, şirketin bütün işleri ve hesapları hakkında bilgi isteme ve belirli konularda inceleme yapma imkanını sağlamaktadır. Düzenleme kapsamında öğrenilen bilgilerin “şirket sırrı” niteliğinde olması durumunda, şirketin bu sırların açıklanması ihtimaline karşı korunması gerekmektedir. Her ne kadar hükmün ikinci fıkrası ile elde edilen bilgilerin şirketin zararına olacak şekilde kullanılması tehlikesinin varlığı halinde müdürlere bilgi alınmasını ve inceleme yapılmasını engelleme imkanı tanınmış olsa da bu düzenleme, şirket sırlarının ifşasına karşı yeterli bir koruma sağlamamaktadır. Zira kanımızca elde edilen bilgilerin şirketin zararına olacak şekilde kullanılması tehlikesinin önceden farkedilememesi veya farkedilse dahi müdürler tarafından bilgi alınmasının ve inceleme yapılmasının engellenmediği ya da engellenmediği durumların ortaya çıkması ihtimalinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir^[16].

TTK m. 613/I hükmü yakından incelendiğinde, kanımızca da yerinde bir biçimde, sırrın ve özellikle şirket sırrının ne olduğuna dair açıklama yapmaktan kaçınıldığı görülmektedir. Hatta madde gerekçesinden, sır kavramının değişkenliğinden bahisle, şirket sırrı kavramının ve sınırlarının belirlenmesinin doktrin ve içtihatlarla bırakıldığı anlaşılmaktadır. Doktrinde, bir olgunun sır olarak nitelenebilmesi için; belirli kişiler dışında bilinmemesi ve erişilememesi,

[15] Doktrinde *Çamoğlu (Poroy, Reha/ Tekinalp, Ünal: Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, 2017, s. 465)*, “sır saklama yükümü” ile “bağlılık yükümü”nün kavram olarak farklı özellikler taşıdığı için kanun koyucu tarafından farklı hükümlerde düzenlendiğini belirtmekte ve iki yükümlülüğü farklı başlıklar altında ele almaktadır. Kanaatimizce gerek madde kenar başlığının “bağlılık yükümlülüğü ve rekabet yasağı” biçiminde olması gerek Gerekeçde sır saklama yükümlülüğünün bir bağlılık yükümü olduğunun açıkça ifade edilmesi karşısında sır saklama yükümlülüğünü bağlılık yükümlülüğünün bir görünüm biçimi olarak ele almak gerekmektedir. TTK m. 613 hükmünün gerekçesi için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf>, s. 223, Erişim Tarihi: 12.07.2018. Nitekim Çamoğlu da sır saklama yükümünün geniş anlamda bağlılık yükümü içinde mütalaa edilebileceğine işaret etmektedir. *Kendigelen'e* (Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Baskı, İstanbul, 2016, s. 521, dn. 66) göre ise “Her ne kadar madde gerekçesinde sır saklamanın önde gelen bir bağlılık yükümü olduğu belirtilmişse de, madde metinde bağlılık yükümüne aynı anlamın yüklenmediği, aksine sır saklama yükümünün bu kavrama dahil edilmediği tartışmasızdır.”.

[16] Sır saklama yükümünün, bilgi alma ve inceleme hakkından doğan rizikoları ortadan kaldırmak ve azaltmak bakımından önemli olduğu hususunda bkz. *Şener*, s. 476; Ortakların bilgi alma ve inceleme haklarının şirket sırrıyla sınırlanmış olmasının şirket sırlarını korumaya yetmeyeceği görüşünde *Karasu*, s. 158.

muhafaza edilmesinde korunmaya değer bir menfaatin bulunması ve sır sahibi tarafından gizli tutulmasının arzu edilmesi gerektiği kabul edilmektedir^[17]. Buradan hareketle şirket sırrı da “şirketin ekonomik alanına ilişkin belirli kişilerce bilinen, başkaları tarafından kolayca öğrenilemeyen, saklanması şirketin korunmaya değer bir menfaatinin olduğu ve şirket tarafından gizli tutulması arzu edilen olgular” olarak tanımlanabilir^[18]. Bu kavramın şirketin ticari sırlarını (örneğin müşteri portföyü ya da yatırım planları), fabrika sırlarını (örneğin üretim yöntemleri ya da patent bilgileri) ve ayrıca iş fırsatlarını kapsadığı kabul edilmektedir^[19]. Öte yandan şirket sırrı niteliğindeki bilgilerin tayini açısından bir ölçüde Türk Ticaret Kanunu’nun anonim şirketlerde pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkını düzenleyen 437. maddesinin gerekçesinde rastlanmaktadır. Buna göre “Şirket sırrında, rakip bir şirketin bilmediği, öğrenmemesi gereken, şirketin zararına kullanabileceği, elde etmek için çalıştığı, peşinde olabileceği “bilgi” ölçüsü kabul edilebilir. Rakiplerin ulaşabileceği, çeşitli kaynaklar aracılığı ile elde edebileceği, verileri ve bilgileri kullanarak yorumlama/değerleme ile çıkarabileceği bilgiler sır olamaz.”

TTK m. 613/I’de ortakların “şirket sırlarını korumakla” yükümlü olduklarından bahsedilmektedir. Şirket sırlarının korunmasından şirket sırrı olarak nitelenen bilgilerin üçüncü kişilere açıklanmamasını, bir başka ifadeyle şirketin gizli kalmasını arzu ettiği bilgilerin gizliliğinin korunmasını anlamak gerekir. Bu durumda herhangi bir şekilde öğrendiği şirket sırlarını^[20], bir menfaat karşılığı

[17] **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 186, N. 3; **Trüeb**, Hans Rudolf: GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere- Bucheffektengesetz Art. 772-1186 OR und BEG, Zürich, 2012, s. 139, N. 4; **Jörg/Arter**, s. 161; **Karasu**, s. 152; **Şener**, s. 476; **Köksal**, Aytaç: Bağımsız Denetim Sözleşmesi, İstanbul, 2009, s. 333; **Gürbüz Usluel**, Aslı E.: Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009, s.; **Bağrıaçık**, Safiye Nur: Üretim ve İş Sırlarının Korunması, İstanbul, 2017, s. 7 vd.

[18] **Karasu**, s. 153; Aynı doğrultuda bkz. **Pulaşlı**, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara, 2014, s. 1548.

[19] **Karasu** (s. 154) ve **Köksal** (s.338, dn. 202), Almanya ve İsviçre doktrininde Geschäftschancen, tarafımızca iş fırsatları olarak adlandırılan şirketin üçüncü kişilerle iş yapma imkanları ile ilgili bilgileri de yerinde bir biçimde şirket sırrı kavramı altında değerlendirmektedir. **Yıldız** (Limited Şirketler Hukuku, İstanbul, 2007, s. 185) ve **Şener** (s. 477) ise yalnızca ticari sırlarla fabrika sırlarına değinmektedir. Şirket sırrı kavramının iş sırrı kavramına karşılık geldiğini belirten **Bağrıaçık** (Sır, s. 43), bundan şirketin korunması gereken menfaatlerinin anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Ayan da (Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara, 2013, s. 170) üretim sırları, mali sırlar ve teknik sırları şirket sırrı kapsamında değerlendirmektedir. **Gürbüz Usluel** (s. 54) ise şirket sırrının ticari sır içerisinde değerlendirilebileceğini belirtmektedir.

[20] **Yıldız**, s. 186; **Şener**, s. 477.

ya da menfaat elde etmeden herhangi bir şekilde üçüncü kişilere açıklayan ortak, sır saklama yükümlülüğünü ihlal etmiş olur^[21].

Hüküm, sır saklama yükümlülüğünü emredici biçimde düzenlemiştir. Bağıllık yükümlülüğünün diğer görünüm biçimlerinin aksine, bu yükümlülüğün şirket sözleşmesi ya da genel kurul kararıyla kaldırılamayacağı açıkça hükme bağlanmıştır. Gerekçede emrediciliğin yükümlülüğün kaldırılamayacağına ilişkin olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle yükümlülüğün kapsam ve sınırına ilişkin olarak şirket sözleşmesi ya da genel kurul kararıyla yapılan saptamaların yükümlülüğün kaldırılması niteliğinde olup olmadığının her somut olayda değerlendirilmesi gerekmektedir^[22].

2. Şirketin Zararına Olan İşlerden Kaçınma Yükümlülüğü

TTK m. 613 hükmünün ikinci fıkrasında ortakların “şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunmaları” yasaklanmıştır. Gerekçeye göre, “şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlar” ibaresi, yükümlülüğün kapsamını geniş tutmak amacıyla seçilmiştir. Böylelikle “şirkete karşı onu engelleyecek, kötüleyecek, güç duruma düşürecek, gelişmesini köstekleyecek, yatırımlarına etki yapacak her çeşit davranış” ve şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek başka davranışlar yükümlülüğün kapsamında yer almaktadır.

Fıkranın ikinci cümlesinde yasak davranışlar kapsamında yer alan özel bir hal olarak ortağın kendisine özel menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren davranışlarda bulunması yasaklanmıştır. Bu düzenlemede ortağın menfaatleri ile şirketin menfaatlerinin çatıştığı durumlarda şirketin menfaatine üstünlük

[21] Şener, s. 477.

[22] Yıldız (s. 186), TTK m. 613/I hükmünün son cümlesi ile m. 613/4 hükmünün birbirinden farklı olduğunu, ilk fıkranın son cümlesinde açıklanacak sırrın ne olduğunun bilinmediği bir aşamada sır saklama yükümlülüğünün önceden kaldırılmasından söz edildiğini, buna karşın dördüncü fıkrada genel kurul tarafından hangi sırrın açıklanacağını bilindiği ve yalnızca bu hususta ilgili ortağa izin verildiğini ifade etmektedir. Kanımızca sır saklama yükümlülüğünün şirket sözleşmesi ya da genel kurul kararıyla kaldırılamayacağını açıkça öngören birinci fıkranın ikinci cümlesi karşısında dördüncü fıkranın sır saklama yükümlülüğü konusunda uygulanmasına imkan bulunmamaktadır, aynı doğrultuda **Biçer, Levent/ Hamamcıoğlu**, Esra: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Limited Ortaklıklarda Meydana Getirdiği Temel Değişiklikler, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, S. 1-2, dn. 36.

tanındığı gözlenmektedir^[23],^[24]. Hemen belirtmek gerekir ki düzenlemedeki “özellikle” ifadesi, ortağın kendisine özel menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren davranışlarda bulunmasının şirketin çıkarlarını zedeleyecek davranışlardan yalnızca biri olarak öngörüldüğünü, bunun da aralarında yer aldığı şirketin çıkarlarını zedeleyecek tüm davranışların yasaklandığını ortaya koymaktadır^[25]. Bu davranışların neler olabileceğinin yine somut olayın özellikleri çerçevesinde tayin edilmesi gerekmektedir.

Bağlılık yükümlülüğünün TTK m. 613/2 hükmünde düzenlenen bu görüşüm biçiminin somutlaştırılması noktasında, Alman ve İsviçre doktrinlerinde ileri sürülen görüşlerin Türk doktrinini de etkilediği görülmektedir. Bu nedenle aşağıda öncelikle bu hususta Alman ve İsviçre doktrinlerindeki görüşler ele alınacak, sonrasında Türk doktrininde ileri sürülen görüşler değerlendirilerek bu konudaki görüşümüz ortaya konulacaktır.

A. Alman Hukukundaki Görüşler

Almanya’da ortakların şirkete ve birbirlerine karşı bağlılık yükümlülüğü pozitif hukukta düzenlenmemiş olduğu için doktrin ve içtihatlar yoluyla gelişmiştir. Gerçekten de Alman hukukunda limited şirket ortaklarının bağlılık yükümlülüğü ortaksal bir yan yükümlülük olarak kabul edilmekte^[26] ve esasen limited şirketlerde ortakların haklarına getirilen bir sınır olarak algılanmaktadır. Bu noktada ortağa tanınan haklar, ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendirmeyen haklar ve ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren haklar olarak

[23] Nitekim *Çamoğlu* (s. 464) da bağlılık yükümünün bir gereği olarak ortakların şirket menfaatlerini kişisel menfaatlerinden üstün tutması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı doğrultuda *Öztürk Dirikkan*, s. 68.

[24] Bu noktada *Şener* (s. 465) ve *Bağrıaçık* (Bağlılık, s. 261) tek kişilik limited ortaklıklarda ortağın menfaatinden bağımsız bir şirket menfaatinin bulunmadığından bahisle bu tip ortaklıklarda bağlılık yükümlülüğünün söz konusu olmayacağı görüşündedirler. *Çamoğlu* (s. 464) ise bağlılık yükümlülüğüne ilişkin hükmün niteliğine uygun düştüğü ölçüde tek kişilik limited ortaklıklarda da uygulanacağını isabetli olarak belirtmektedir. Alman hukukunda tek kişilik ortaklıklarda bağlılık yükümlülüğünün bulunmadığı yönünde *Verse*, N. 44 ve N. 100; *Merkt*, N. 106; *Lieder*, N. 146.

[25] Aynı doğrultuda *Çamoğlu*, s. 464; *Can* (Yeni Türk Ticaret Kanunu’na göre Limited Şirket Ortağının Borçları ve Yükümlülükleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, C. 15, S. 4, s. 12) ise evleviyet prensibi gereği ikinci cümlede yer alan bu ifadenin gereksiz olduğu kanaatinindedir.

[26] *Dreher*, s. 1633; *Winter*, Michael (*Gehrlein*, Markus/ *Ekkenga*, Jens/ *Simon*, Stefan): *Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, Kommentar*, Köln, 2015, s. 441, N. 41.

ikiye ayrılmaktadır^[27]. Şirketi idare ve temsile yetkili olanların belirlenmesi ya da görevden alınması gibi ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendirmeyen hakların kullanımında ortağın mutlak şekilde şirket menfaatlerini gözetmekle yükümlü olduğu kabul edilmektedir. Kar payı ya da tasfiye payı hakkı, bilgi alma ve inceleme hakkı ya da iptal davası açma hakkı gibi ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren hakların kullanımında ise şirket menfaatlerine üstünlük tanınması beklenemez. Böylelikle ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren hakların kullanımında bağlılık yükümlülüğü daha dar bir kapsama sahipken ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendirmeyen hakların kullanımı açısından bağlılık yükümlülüğünün kapsamı da genişlemektedir^[28]. Bağlılık yükümlülüğü yalnızca ortağa tanınan haklar bakımından değil aynı zamanda azlık hakları ve çoğunluk ile azlık arasındaki menfaat çatışmalarının çözülmesi bakımından da sınır olarak değerlendirilmektedir^[29].

B. İsviçre Hukukundaki Görüşler

İsviçre hukukunda limited şirketlerde ortakların şirkete karşı bağlılık yükümlülüğü, TTK m. 613 hükmüne karşılık gelen OR m. 803'te^[30] düzenlenmiştir. Anılan hükme göre:

“(1) Ortaklar, şirket sırlarını korumakla yükümlüdür.

(2) Ortaklar, şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlarda bulunamazlar. Özellikle, kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemler yapamazlar. Şirket sözleşmesiyle, ortakların şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınmak zorunda oldukları öngörülebilir.

(3) Geri kalan ortakların tümü yazılı olarak onay verdikleri takdirde, ortaklar, bağlılık yükümlüne veya rekabet yasağına aykırı düşen faaliyetlerde bulunabilirler. Esas sözleşme bunun yerine ortaklar genel kurulunun onay kararını öngörebilir.

(4) Müdürler hakkında rekabet yasağına ilişkin özel hükümler saklıdır.”

Görüldüğü üzere İBK m. 803 hükmünün içeriği TTK m. 613 hükmünün içeriğinden çok az farklılık arz etmektedir. Bu nedenle TTK m. 613 hükmünün mehazı niteliğindeki hükme ilişkin İsviçre doktrinin de yapılan

[27] Dreher, s. 1633; Winter, s. 441, N. 41; Verse, N. 103; Merkt, N. 92; Lieder, N. 157.

[28] Dreher, s. 1634; Verse, N. 103; Merkt, N. 92.

[29] Dreher, s. 1634; Winter, s. 441, N. 41.

[30] Hüküm için bkz. <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19110009/201704010000/220.pdf>, Erişim Tarihi: 12.07.2018.

değerlendirmelerin Türk hukuku bakımından özellikle önemli olduğunu düşünmekteyiz.

İsviçre doktrininde *Germann*, konuya ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır. Yazar öncelikle bağlılık yükümlülüğünün somut olarak uyuşmazlıkları çözmeye yönelik bir kural olmaktan ziyade soyut bir genel ilke olduğuna işaret etmektedir. Bu soyut ilkenin somutlaştırılması noktasında ise ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren haklar ve ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendirmeyen haklar ayrımını benimsemektedir^[31]. Yazara göre şirket menfaatleri her zaman kişisel menfaatlerin üstünde yer almaz. Gerçekten de ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendirmeyen haklar açısından şirket menfaatine üstünlük tanınması ve hatta ortağa şirket menfaatleri için hakkını kullanma yükümlülüğü yüklenmesi söz konusu olmaktadır. Ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren haklar bakımındansa ortağa şahsi menfaatlerini gözetmek imkanını tanımak gerekir^[32].

C. Türk Hukukundaki Görüşler

Bağlılık yükümlülüğünün kapsamı konusunda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce ve Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra yapılan değerlendirmelerin ayrı ayrı ele alınmasından fayda bulunmaktadır.

a. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesinden Önceki Görüşler

İsviçre hukukunda *Germann* tarafından ileri sürülen görüşün 6102 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Türk doktrininde de kimi yazarlarca benimsendiği görülmektedir. Nitekim bağlılık yükümlülüğünün pozitif düzenlemeden yoksun olduğu 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu döneminde *Karasu*, ortağın şahsi menfaatini doğrudan ilgilendiren ve ilgilendirmeyen haklar ayrımı yapmakta ve ikinci grupta yer alan hakların kullanımı açısından bağlılık yükümlülüğünün önemine dikkati çekmektedir^[33]. *Nomer*, anonim ortaklıklarda bağlılık yükümlülüğünü incelerken “pay sahibinin kendi yararına hakları” ve “pay sahibinin kendi yararına olmayan hakları” ayrımının isabetli olmadığını belirtirken^[34] anılan yükümlülüğün pay sahibinin haklarını sınırlayıcı etkisine

[31] *Germann*, s. 357 ve 358, N. 852-856.

[32] *Germann*, s. 357, N. 855.

[33] *Karasu*, s. 149 ve 150.

[34] *Nomer*, s. 89.

vurgu yapmakta ve pay sahipliğinden doğan hakların şirketin ve diğer pay sahiplerinin haklarına zarar verecek şekilde kullanılmayacağını ifade etmektedir^[35]. *Akın* da bağıllık yükümlülüğünü ortakların haklarına getirilen bir sınır olarak değerlendirmekte ve yükümlülüğün uygulama alanlarını bu doğrultuda ele almaktadır^[36].

b. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesinden Sonraki Görüşler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra *Çamoğlu*, 613/II hükmündeki “özellikle kendilerine özel bir menfaat sağlayan” ibaresinden hareketle bağıllık yükümlülüğünü “ortakların şirket menfaatlerini kişisel menfaatlerinden üstün tutması gereği” olarak ifade etmiştir^[37]. *Şener* ise bağıllık yükümlülüğünün ortakların haklarının sınırını oluşturduğunu tespit ettikten sonra özellikle Alman doktrin ve yargısında bağıllık yükümlülüğü kapsamında değerlendirilen kimi örnekler değinmektedir^[38],^[39].

D. Görüşümüz

Kanaatimizce m. 613/2 hükmündeki genel ilke “şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlar” ibaresiyle belirlenmiştir. Bu ibarenin yorumlanması sırasında limited şirketlerin –“kişisel özellikleri” güçlendirilmiş dahi olsa- hala sermaye şirketi oldukları gerçeği unutulmamalı^[40] ve yükümlülüğün kapsamı şahıs şirketlerindeki kadar geniş tutulmamalıdır. Genel ilkenin somutlaştırılması noktasında örnek kabilinde hükümde yer alan “kendilerine özel bir menfaat sağlayan ve şirketin amacına zarar veren işlemler” hususunda da aynı esastan hareket edilmeli ve ortaklardan şirket menfaatlerini mutlak olarak kendi

[35] *Nomer*, s. 79.

[36] *Akın*, s. 79.

[37] *Çamoğlu*, s. 464; Öte yandan *Nomer* (s. 88), ortağın kendi menfaatlerini arka plana atmasının sadece şahıs şirketlerinde kabul edilebileceğini ifade etmektedir. *Ayan* (s. 48) ise yönetim kurulu üyelerinin şirketin menfaatini kendi menfaatlerinin önünde tutmaları gerektiği düşüncesindedir.

[38] *Şener*, s. 465 vd.

[39] Alman hukukundan örnekler için bkz. *Dreher*, s. 1634 vd.; *Verse*, N. 103 vd.; *Lieder*, N. 166 vd.; *Merk*, N. 110 vd.

[40] İsviçre limited şirketler hukukunda gerçekleştirilen reform sonrası limited şirketlerin bir “mini anonim şirket” oldukları konusunda bkz. *Trüb*, s. 9, N. 11; Türk hukuku açısından aynı doğrultuda bkz. *Alışkan*, s. 84.

menfaatlerinin üstünde tutmaları beklenmemelidir. Nitekim hüküm, bütün olarak değerlendirildiğinde de bağlılık yükümlülüğünün kapsamı hususunda şahıs şirketlerinden farklı bir yoğunluğun olduğu gözlenmektedir. Zira tüm şahıs şirketlerinde bağlılık yükümlülüğünün önemli bir görünüm biçimi olan rekabet yasağı kanunda açıkça düzenlenmişken limited şirketlerde sözleşmesel olarak öngörülebileceği hükme bağlanmıştır. Bu durum, şahıs şirketlerinde ortakların izni olmadıkça rekabet yasağına işaret eden TTK m. 230 hükmü ile anonim ortaklıklarda yalnızca yönetim kurulu üyeleri için aksine genel kurul kararı olmadıkça rekabet yasağı öngören TTK m. 396 hükmüne göre daha az yoğunluktaki bir rekabet yasağına işaret etmektedir^[41]. TTK m. 613/II hükmündeki ibarenin şirketle rekabet olarak nitelenebilecek yoğunluğa ulaşmamış davranışları kapsadığı^[42] ve kanun koyucunun rekabet yasağı konusundaki tutumu dikkate alındığında şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışların belirlenmesi konusunda çok katı davranılmaması gerekmektedir. Bu noktada *Pulaşlı*, şirketle kişisel bağı zayıf olan ortakla güçlü olan ortağın bağlılık yükümlülüğünün kapsamının aynı olmayacağına dikkati çekmektedir. Yazarın da belirttiği gibi bağlılık yükümlülüğü, “şirketin sınırlarının ne kadar bilinip bilinmemesiyle orantılı olarak ortaktan ortağa farklı olabilir”^[43]. Ortaktan ortağa dahi farklılaşabileceği belirtilen bir yükümlülüğün sınırlarını tüm limited ortaklıkları kapsayacak kesinlikte belirlemek herhalde isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle bir davranışın şirket çıkarlarını zedeleyebilecek nitelikte ve dolayısıyla bağlılık yükümlülüğüne aykırı olup olmadığı belirlenirken somut olaya konu şirketteki kişisel özelliklerin güçlendirilmiş olup olmadığı da dikkate alınmalıdır.^[44] Kanaatimizce şirket sözleşmesiyle ortaklar için rekabet yasağının öngörülmesi olması da şirkette kişisel unsurların güçlü olduğunun bir emaresi sayılabilir.

[41] Nitekim madde gerekçesinde de “Sınırlı sorumluluk ilkesiyle, ortaklık haklarının sermayeye bağlanmış olması limited şirkette ortağın kanunen rekabet yasağı altına konulmasını, kural olarak haklı gösteremez. Bu sebeple şirket sözleşmesinde öngörülmemişse ortağa yönelik rekabet yasağı yoktur.” denilmiştir.

[42] Aynı doğrultuda **Gasser**, Urs/ **Eggenberger**, Christian/ **Stäuber**, Richard: OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Zürich, 2016, s. 2125, N. 5.

[43] **Pulaşlı**, s. 2276; Mehaz İsviçre Borçlar Kanunu m. 803 hükmünün gerekçesinde de somut olayın özelliklerine göre farklılaştırmaya gidilebileceği ifade edilmektedir, Botschaft zur Revision des Obligationenrechts (GmbH-Recht sowie Anpassungen im Aktien-, Genossenschafts-, Handelsregister- und Firmenrecht), <https://www.admin.ch/opc/de/federal-gazette/2002/3148.pdf>, Erişim Tarihi: 12.07.2018, s. 3203.

[44] Hükme kaynak olan İsviçre Borçlar Kanunu'nun 803. maddesinin gerekçesinde de şirket ortakları arasındaki kişisel bağların sıkı olabileceği ve ortakların bilgi alma ve inceleme hakları da dikkate alınarak esnek bir düzenlemenin öngörüldüğü ifade edilmektedir, s. 3203.

Ayrıca müdürlerin özen ve bağlılık yükümü ile rekabet yasağını düzenleyen TTK m. 626 hükmü de ortakların bağlılık yükümlülüğününün kapsamına ilişkin açıklamalarımızı destekler nitelikte kaleme alınmıştır. Anılan maddenin müdürlerin özen borcunu düzenleyen ilk fıkrası ile müdürler “şirketin menfaatlerini, dürüstlük kuralı çerçevesinde, gözetmekle” yükümlü kılınmış ve hükümün gerekçesinde şirket menfaatinin gözetilmesi, “şirketin menfaatinin kişisel menfaatlere ve başkalarının menfaatlerine feda edilmemesi, diğer menfaatlerin arkasına konulmaması” olarak tanımlanmıştır. Bu noktada şirket menfaatinin gözetilmesi, “müdürlük görevinin yapılışına ilişkin doğal bir gereklilik” olarak nitelenmiş ve bunun bağlılık yükümlülüğü içinde değerlendirilemeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Şirket menfaatlerini kişisel menfaatlerin üzerinde tutmak, müdürler için dahi bağlılık yükümlülüğü kapsamında değerlendirilmez ve müdürlük görevinin doğasında mevcut bir gereklilik olarak görülürken ortaklardan bağlılık yükümlülüğü kapsamında şirket menfaatlerini her durumda kendi menfaatlerinin üstünde tutmasını beklemek kanaatimizce fazlaca katı bir yorum olur^[45].

Sır saklama yükümlülüğünün aksine, bağlılık yükümlülüğünün m. 613/2’de öngörülen görünüm biçimi dördüncü fıkra uyarınca bağlılık yükümlülüğüne aykırı davranışta bulunan ortak dışındaki ortakların onayıyla (TTK m. 619/3) kaldırılabilir. Bunun yazılı onayla mümkün olması tartışmaları ve belirsizlikleri ortadan kaldırmak^[46] anlamında isabetlidir. TTK m. 613/4 hükmünün son cümlesi uyarınca şirket sözleşmesiyle yazılı onay yerine genel kurulun alacağı bir kararla da ortağın bağlılık yükümlülüğüne aykırı davranışına onay verilebileceği öngörülebilir. Genel kurulun bu konudaki kararı TTK m. 621’de sayılan önemli kararlar arasında yer aldığı için temsil edilen oyların en az üçte ikisinin ve oy hakkı bulunan esas sermayenin tamamının salt çoğunluğunun bir arada bulunması halinde alınabilir^[47].

[45] Alman hukukunda da *Lieder* (N. 139) ve *Merkt* (N. 98), ortakların bağlılık yükümlülüğününün yöneticilerin bağlılık yükümlülüğü kadar kapsamlı ve yoğun olmadığını vurgulamaktadır.

[46] Aynı doğrultuda bkz. İBK m. 803’ün gerekçesi, s. 3204.

[47] Hükümde öngörülen kararların alınabilmesi için toplantıda temsil edilen oyların üçte ikisinin olumlu oy vermesi ve bunların da esas sermayenin salt çoğunluğundan az olmaması gerektiği yolunda bkz. **Yıldız**, s. 231; **Bahtiyar**, s. 427, dn. 751.

IV. BAĞLILIK YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN SINIRI OLARAK REKABET YASAĞI

“Bağlılık yükümlülüğü ve rekabet yasağı” kenar başlıklı TTK m. 613 hükmünde son olarak bağliılık yükümlülüğünün görünüm biçimlerinden rekabet yasağı düzenlenmiştir. Hükmün ikinci fıkrasının son cümlesine göre “şirket sözleşmesiyle, ortakların, şirketle rekabet eden işlem ve davranışlardan kaçınmak zorunda oldukları öngörülebilir”. Ancak anılan hüküm limited şirketlerde rekabet yasağına ilişkin tek hüküm değildir. TTK m. 613/3 hükmünde saklı olduğu belirtilen TTK m. 626 hükmü de rekabet yasağını düzenlemektedir.

Rekabet yasağını düzenleyen TTK m. 613/3 ve m. 626 hükümleri incelendiğinde limited şirketlerde rekabet yasağının yönetim yetkisine sahip ortaklar için bir kuralken yönetim yetkisine sahip olmayan ortaklar açısından bir istisna olduğu görülmektedir. Gerçekten TTK m. 626/2 uyarınca “şirket sözleşmesinde aksi öngörülmemiş veya diğer tüm ortaklar yazılı olarak izin vermemişse”, müdürler şirketle rekabet oluşturan bir faaliyette bulunamazlar. Görüldüğü üzere limited şirkette müdürler bakımından esas olan, bunların rekabet yasağına tabi olmalarıdır^[48]. Ancak bu yasağın şirket sözleşmesi ya da diğer tüm ortakların yazılı izni ile kaldırılması mümkündür. Oysa müdür sıfatına sahip olmayan ortaklar bakımından esas olan, ortağın şirketle rekabet olarak nitelenebilecek işlem ve davranışları yapabmesidir. Eğer şirket sözleşmesiyle öngörülmemişse bu ortaklar rekabet yasağına tabi değildir. Limited şirketlerde müdür sıfatını haiz ortaklar ise aynı zamanda TTK m. 626 hükmünde öngörülen rekabet yasağına da tabi olacaklardır^[49].

TTK m. 613/2 hükmünün son cümlesinde yer alan bu düzenleme tarzı, geçmişte doktrinde^[50] esasen bağliılık yükümlülüğünün bir görünüm biçimi

[48] Limited şirkette müdürlerin rekabet yasağı, çalışmamızın kapsamını sınırlamak adına inceleme dışı bırakılmıştır. Müdürlerin rekabet yasağı konusunda bkz. **Kayar**, İsmail/**Çelikleş**, İlyas: Limited Şirkette Müdür- Ortakların Rekabet Yasağı, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, Cilt I, İstanbul, 2003, 309-319; **Ertaş**, Elif Melis: Limited Şirket Müdürünün Rekabet Yasağı, Ankara, 2018.

[49] *Gasser/Eggenberger/Stäuber* (s. 2125, N. 1), kaynak İBK m. 803 hükmünün yalnızca yönetici olmayan ortaklar için geçerli olduğunu, yönetici ortakların rekabet yasağının ise TTK m. 626 hükmüne karşılık gelen İBK m. 812 hükmüne tabi olduğunu ifade etmektedir. Kanaatimizce TTK m. 613/2 (İBK m. 803) hükmünün yönetici olsun olmasın tüm ortaklar için uygulanacağını, yönetici ortakların ayrıca TTK m. 626 (İBK m. 812) hükmü çerçevesinde de rekabet yasağına tabi olduklarının kabulü gerekmektedir.

[50] **Nomer**, s. 132; **Akın**, s. 80; **Bağrıaçık**, Bağliılık, s. 257; **Karasu**, s. 163 ve 164; **Kayar/Çelikleş**, s. 312; Bu noktada **Şener** (s. 482, dn. 220), *Karasu*'nun 6762 sayılı TTK m. 547 hükmünün son cümlesinde yer alan “mukaveleye konacak hüküm” ifadesine rağmen

olarak ele alınan rekabet yasağının artık ortakların bağıllık yükümlülüğünün sınırını oluşturduğunu göstermektedir. Nitekim düzenlemenin gerekçesinde de bağıllık yükümlülüğünün sınırının rekabet yasağı olduğu ifade edilmektedir^[51]. Şu halde şirket sözleşmesinde rekabet yasağının öngörülmemiş olduğu hallerde ortakların şirketle rekabet eden işlem ve davranışlarda bulunmaları, bağıllık yükümlülüğünün ihlali olarak değerlendirilemeyecektir.

Yukarıda ortaya koyduğumuz üzere müdür olmayan limited şirket ortakları, ancak şirket sözleşmesinde öngörülmesi durumunda rekabet yasağına tabidirler^[52]. Rekabet yasağını içeren hüküm, şirketin kuruluşu sırasında sözleşmeye konulabileceği gibi sonradan da ilave edilebilir^[53]. Rekabet yasağı, şirket sözleşmesine sonradan ilave edilecek bir hükümlle öngörülecekse bu durum, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi anlamına geleceğinden TTK m. 589 uyarında genel kurulda esas sermayenin üçte ikisini temsil eden ortakların kararı gerekecektir. Ayrıca sözleşmeye eklenecek söz konusu hüküm, “ek ya da yan edim yükümlülükleri öngören veya mevcut yükümlülükleri artıran” bir genel kurul kararı olarak nitelenmekte ve TTK m. 607 uyarınca ancak ilgili tüm ortakların da onayıyla alınabileceği vurgulanmaktadır^[54]. Şu halde eğer şirket sözleşmesine eklenecek hükümlle tüm ortakları kapsayan bir rekabet yasağı öngörülecekse söz konusu sözleşme değişikliğine ilişkin karar ancak oybirliğiyle alınabilecektir.

Rekabet yasağını düzenleyen TTK m. 613/2 hükmünün ikinci son cümlesinde “şirketle rekabet eden işlem ve davranışlar” ifadesi kullanılmaktadır. Hükümde sözü edilen şirketle rekabet eden işlem ve davranışların kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. Kaynak İsviçre Borçlar Kanunu'nun aynı içerikteki 803. maddesinin gerekçesinde belirsizliklerden kaçınmak amacıyla rekabet yasağının maddi ve yerel açıdan geçerlik alanının sözleşmeyle açıkça

Alman hukukundaki görüşlerin etkisiyle ortakların ortaklıkla rekabet etmesini sadakat borcuna aykırılık olarak değerlendirmesini eleştirmektedir. *Kararı* ile aynı doğrultuda bkz. **Akın**, s. 80.

- [51] Bkz. madde gerekçesi. 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu döneminde de *Kayar ve Çeliktaş* (s. 312), sermaye şirketlerinde rekabet yasağının sadakat borcuna dayandırılmasının düşünülemeyeceğini ifade etmektedirler.
- [52] Mevzuat İsviçre hukukuna ilişkin olarak hükümdeki açıklığa rağmen aksi görüşte bkz. **Demirkapı**, Ertan/ **Yıldırım**, Ali Haydar, İsviçre Borçlar Kanunu'nda Limited Ortaklıklar Alanında Yapılan Yeni Düzenleme, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2008, C. 24, S.3, s. 449, dn. 62.
- [53] **Şener**, s. 483; **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2126, N. 7; **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 187, N. 7.
- [54] **Şener**, s. 483; **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 187, N. 7; **Jörg/Arter**, s. 161; **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2126, N. 7; **Germann**, s. 390, N. 922.

belirlenmesi gereğinden söz edilmektedir. TTK m. 613 hükmünün gerekçesinde yer alması da rekabet yasağının ticaret özgürlüğüne getirilen bir sınırlama olarak istisnai nitelik taşıdığı^[55] dikkate alındığında Türk hukuku bakımından da aynı hususun geçerli olduğu şüphesizdir. Nitekim doktrinde bu gerekliliğe vurgu yapılmaktadır^[56]. Şirket sözleşmesindeki hükmün kapsam bakımından kesinlik içermemesi durumunda rekabet yasağının yalnızca hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın şirket konusu kapsamında yer alan ve şirketin o ana kadar faaliyet gösterdiği bölgede yürütülen faaliyetleri kapsadığı kabul edilmektedir^[57]. Şu halde bir ortak, şirketin faaliyet gösterdiği bölge içerisinde şirketin konusuna giren işlemler yaptığı takdirde rekabet yasağını ihlal etmiş olacaktır.

İBK m. 803 hükmünün gerekçesinde ayrıca sözleşmede rekabet yasağının yalnızca mevcut ortakları kapsayacak biçimde düzenlenebileceği ifade edilmektedir. Buna göre yasak, ortaklıktan ayrılmadan sonrasını da kapsayacak biçimde düzenlenemez. Gerekçede böylelikle ortakların şirketten ayrıldıktan sonra ekonomik gelişmelerini sürdürmelerine imkan tanındığı belirtilmekte ve ortaklıktan ayrılmadan sonrasını da kapsayacak bir rekabet yasağının şirket sözleşmesi dışında sözleşmesel temelde mevcut sınırlamalara uyularak

[55] **Germann**, s. 385, N. 912; **Kayar/ Çeliktaş**, s. 314; **Bağrıaçık**, Bağlılık, s. 262; **Franko** (s. 27 ve 28), bu nedenle rekabet yasağının aşırı genişletilmesinin de şirket amacına aykırı şekilde daraltılmasının da caiz olmadığına dikkati çekmektedir. Rekabet yasağının ortağın ekonomik özgürlüğünü önemli ölçüde sınırladığını vurgulayan **Şener** (s. 486), rekabet yasağı bakımından TBK m. 27 ve TMK m. 23/2'deki sınırlamaların uygulanacağını ifade etmektedir.

[56] **Pulaşlı**, s. 2276; **Şener**, s. 483 ve 484.

[57] İsviçre Borçlar Kanunu m. 803 gerekçesi, s. 3203; **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2126, N. 8; **Jörg/Arter**, s.162; **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 187, N. 10 ve 11; **Trüb**, s. 140, N. 9; **Pulaşlı**, s. 2276; **Öcal**, Akar: Limited Şirketlerde Müdür Olan Ortağa Uygulanan Rekabet Yasağı, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1982, C. 18, S.1, s. 295; **Şener** (s. 484), belirleyici olanın sözleşmede belirlenen ortaklık konusu olduğunu vurgulamakla beraber, şirketin konusunun fiilen sözleşmede yazılandan daha dar veya geniş olması olasılığında kapsamın fiili konuya göre daralıp genişleyebileceğini ifade etmektedir. **Bağrıaçık** (Bağlılık, s. 262) ve **Karasu** (s. 164) ise şirketin fiilen icra etmediği faaliyetlerin şirket sözleşmesinde gösterilen şirket konusuna dahil olsa bile rekabet yasağı kapsamında yer almayacağını ifade etmektedir. **Germann** (s. 388, N. 918), rekabet yasağının ortaklık sözleşmesinde yazılı faaliyetlerle sınırlı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yazara göre şirkette sadece ortak statüsü olan kişi, şirketin fiilen iştigal ettiği detaylı olarak bilemeyebilir. Bu nedenle rekabet yasağını şirket sözleşmesinde yazılı faaliyetlerle sınırlamak, ortağın yasak olan ve olmayan faaliyetleri önceden kesin olarak bilmesini sağlayacaktır. **Çamoğlu** (s. 463), yasağın kapsam ve sonuçlarına ilişkin olarak sözleşmede açıklık olmaması durumunda anonim ve limited şirket yöneticilerinin rekabet yasağına ilişkin TTK m. 396 ve m. 626 hükümlerinden uygun düştüğü ölçüde yararlanılmasını önermektedir.

kararlaştırılmasının mümkün olduğu vurgulanmaktadır^[58]. Aynı esasın TTK m. 613 hükmünün gerekçesinde yer almamakla birlikte Türk hukuk doktrininde de benimsendiği görülmektedir^[59].

Öte yandan bağlılık yükümlülüğünün diğer görünüm biçimlerinde olduğu gibi rekabet yasağının kapsamının da ortaklıktaki kişisel unsurun yoğunluğuna göre farklılık gösterebileceği unutulmamalıdır. Zira doktrinde de ifade edildiği üzere rekabet yasağı da TTK m. 614'te öngörülen bilgi alma ve inceleme hakkı vesilesiyle elde edilen bilgilerin kullanılarak ortaklığın zarara uğratılmasının önlenmesi amacıyla hizmet etmektedir^[60]. Bu nedenle rekabet yasağına ilişkin şirket sözleşmesi hükmüyle ortaklardan yalnızca bir ya da birkaçı veya tümü için düzenleme yapılmasının mümkün olduğu kabul edilmelidir^[61].

[58] Gerekçe, s. 3204.

[59] **Pulaşlı**, s. 2276 ve 2277; **Şener**, s. 484; **Öcal** (s. 293) ve **Karasu** (s. 164), 6762 sayılı Kanun döneminde limited şirketlerde rekabet yasağına ilişkin değerlendirmelerinde şirket sözleşmesine rekabet yasağının ortaklıktan ayrıldıktan sonra bir süre daha devam edeceğine ilişkin hüküm konulabileceğini ifade etmektedirler. Yargıtay'ın 11. Hukuk Dairesi de 02.03.2000 tarih ve E. 2000/1263, K. 2000/1729 sayılı kararında da "TK'nın 547. maddesinde düzenlenen rekabet yasağının, şirketin ortakları arasında uygulanmasının mümkün bulunmasına ve şirketten fiilen ayrılan bir ortağa kaydı hayat şartıyla çalışmasını engeller şekilde, sözleşmeye konan hükmün, esasen geçersiz olması karşısında, protokolün iptaline karar verilmesi gerekir." denilmektedir. Karar, rekabet yasağının ortaklıktan ayrılmadan sonra da devam edeceğine ilişkin sözleşmelerde sözleşme özgürlüğünün genel sınırlarına uyulması gerektiğini göstermektedir. (Karar metni için bkz. www.kazanci.com.tr, Erişim Tarihi: 20.09.2017) Limited şirketin kuruluşundan sonra şirkete giren ortakların genel kurulun ayrı bir kararı olmadıkça rekabet yasağı kapsamı dışında kalacakları görüşünde **Bağrıaçık**, Bağlılık, s. 260; 6762 sayılı Kanun döneminde TTK m. 547'de düzenlenen rekabet yasağının müdür olan ortaklara ilişkin olması, yasağın şirkete sonradan giren ortakları kapsamamasının kabulünü zorunlu kılmaktadır. Zira aksi kararlaştırılmamışsa TTK m. 540 gereği ortaklar hep birlikte müdür sıfatıyla şirketi idare ve temsil ederler ve böylelikle rekabet yasağına tabi olurlar. **Öcal**'ın da (s. 292) ifade ettiği üzere "Kuruluştan sonra şirkete giren ortaklar da, umumi heyetin ayrı bir kararı olmadıkça, idare ve temsile mezun ve mecbur olmadığından, rekabet yasağının kapsamı dışındadırlar."; Aynı doğrultuda **Karasu**, s. 141; 6762 sayılı Kanun döneminde ortağın şirketten ya da müdürlükten ayrılmasından sonrası için rekabet yasağının şirket sözleşmesiyle öngörülebileceği gibi ayrı bir sözleşme konusu da yapılabileceği görüşünde bkz. **Kayar/Çelikaş**, s. 313; **Franko**, s. 26; **Karasu**, s. 164.

[60] **Şener**, s. 479; **Karasu**, s. 156 ve 157; **Akın**, s. 80; **Nomer** (s.134), bu hususa değinmekte ve 6762 sayılı Kanun'da anonim ortaklıklarda pay sahibinin şirket sırlarını öğrenmeye ve şirket defterlerini incelemeye yetkili olmamasından hareketle rekabet yasağına tabi olmayacağını ifade etmektedir.

[61] İsviçre Borçlar Kanunu m. 803'ün gerekçesi, s. 3203; **Trüeb**, s. 140, N. 8; **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 187, N. 6; **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2126, N. 7; **Germann**, s. 389, N.

TTK m. 613/4 hükmü uyarınca geri kalan ortakların yazılı onay vermesi halinde ortakların rekabet yasağına aykırı faaliyette bulunmaları mümkündür. Hükmün son cümlesi uyarınca şirket sözleşmesiyle yazılı onay yerine genel kurulun alacağı bir kararla da ortağın rekabet yasağına aykırı davranışına onay verilebileceği öngörülebilir. Genel kurulun bu konudaki kararı TTK m. 621’de sayılan önemli kararlar arasında yer aldığı için temsil edilen oyların en az üçte ikisinin ve oy hakkı bulunan esas sermayenin tamamının salt çoğunluğunun bir arada bulunması halinde alınabilir^[62].

V. BAĞLILIK YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İHLALİNİN HUKUKİ SONUÇLARI

Bağlılık yükümlülüğünü ihlal eden ortağa uygulanacak yaptırım konusunda Türk Ticaret Kanunu’nda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Yükümlülüğü düzenleyen TTK m. 613 hükmünün gerekçesinin de bu hususta yol gösterici olmaktan uzak olduğu görülmektedir. Bu durumda ihlalin yaptırımının borçlar hukukunun ve ortaklıkları hukukunun genel ilkelerinden hareketle tespit edilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Zira Kanun’un tüm ticaret ortaklıklarına uygulanacak genel hükümleri arasında yer alan TTK m. 126 hükmü uyarınca “Her şirket türüne özgü hükümler saklı kalmak şartıyla, Türk Medeni Kanununun tüzel kişilere ilişkin genel hükümleri ile bu Kısımda hüküm bulunmayan hususlarda Türk Borçlar Kanununun adi şirkete dair hükümleri her şirket türünün niteliğine uygun olduğu oranda, ticaret şirketleri hakkında da uygulanır.” Bu hüküm, Kanunun uygulama alanını gösteren TTK m. 1 hükmüyle birlikte düşünüldüğünde bağlılık yükümlülüğü ile rekabet yasağının ihlalinin sonuçlarının genel hükümlerden hareketle tespit edilebileceği görülmektedir.

Bu konuda kanun koyucunun aynı ölçüde sessiz olduğu kaynak İsviçre hukukunda ihlalin tespiti, önlenmesi ile sonuçlarının ortadan kaldırılması yanında varsa bağlılık yükümlülüğünün ihlali nedeniyle şirketin uğradığı zararın tazmini ve sözleşmede öngörülmüşse cezai şart ödenmesi talebiyle

921; Yıldız, s. 187.

[62] Hükmünde söz edilen çoğunluğa ilişkin açıklamalar için bkz. yukarıda dn. 42.

mahkemeye başvurulabileceği ifade edilmektedir^[63]. Ayrıca bağıllık yükümlülüğünün ihlalinin ortağın ortaklıktan çıkarılması için haklı neden oluşturacağı ileri sürülmektedir^[64].

Türk doktrininde de limited şirket ortağının bağıllık yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda ortaya çıkan zararın tazmininin^[65] talep edilmesinin yanında cezaî şart^[66] ile ortağın haklı nedenle ortaklıktan çıkarılması^[67] ya da ortaklığın haklı nedenle feshinin^[68] talep edilebileceği belirtilmektedir. Ayrıca bir ortağın bağıllık yükümlülüğünü ihlal etmesinin diğer ortaklar açısından şirketten çıkma için haklı sebep oluşturabileceği de isabetli olarak ifade edilmektedir^[69]. Bunun yanında rekabet yasağına aykırılık halinde TTK m. 231 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla rekabet yasağının ihlali halinde ortaktan tazminat istenmesi, ortağın kendi adına yaptığı işlerin şirket adına yapılmış sayılması ya da üçüncü kişilerin hesabına yapmış olduğu işlerden doğan menfaatlerin şirkete bırakılması seçeneklerinin söz konusu olabileceği ileri sürülmektedir^[70].

Kanaatimizce de TTK m. 613 hükmünün ihlali halinde doktrinde sözü edilen yaptırımların uygulanması mümkündür. Söz konusu yaptırımlar aşağıda incelenmektedir.

-
- [63] **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2127, N. 11; **Jörg/Arter**, s. 161; **Germann**, s. 396, N. 938-939; Söz konusu taleplerin ortaklar tarafından da ileri sürülebileceği görüşü için bkz. **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 189, N. 18; Ortakların dava hakkının bulunmadığı görüşünde **Germann**, s. 399, N. 943.
- [64] **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 186, N. 20; İhlalin ortağın temsil yetkisinin kaldırılması ve ortaklığın feshi için de haklı neden oluşturabileceği görüşünde **Gasser/Eggenberger/Stäuber**, s. 2127 ve 2128, N. 12.
- [65] **Şener**, s. 472 ve 479; **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 266 ve 267; **Yıldız**, s. 186; **Çamoğlu**, s. 465; **Akın**, s. 82.
- [66] **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 267.
- [67] **Franko**, s. 60; **Öcal**, s. 299; **Karasu**, s. 165; **Şener**, s. 472 ve 479; **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 264. Yazar ayrıca diğer ortakların ortaklıktan çıkma davası açabileceğini ifade etmektedir, s. 265; **Yıldız**, s. 186; **Çamoğlu**, s. 465; **Nomer**, s. 145; **Akın**, s. 82.
- [68] **Franko**, s. 60; **Şener**, s. 472 ve 479; **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 266; **Nomer**, s. 143; **Akın**, s. 82.
- [69] **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 265; **Taşdelen**, s. 185.
- [70] **Franko**, s. 59; **Şener**, s. 487; **Bağrıaçık** (Bağıllık, s.263), TTK m. 231 hükmüne değinmeden aynı sonuca ulaşmaktadır. *Karasu* (s. 165) ise mülga 6762 sayılı Kanunda anonim şirket yönetim kurulu üyelerinin rekabet yasağına ilişkin m. 335 hükmünün limited şirketlerde rekabet yasağına aykırılık için de uygulanması gerektiği görüşündedir.

1. Tazminat

Bağlılık yükümlülüğünü ihlal eden ortağa karşı uygulanabilecek yaptırımların başında ihlalden doğan zararın tazmini gelmektedir. Bu husus Türk Ticaret Kanununda düzenlenmemiş olsa da hukukun genel prensiplerinden kaynaklanmaktadır^[71]. Gerçekten de Türk Borçlar Kanunu'nun borcun yerine getirilmemesinin sonuçlarını düzenleyen hükümleri arasında yer alan 112. maddesine göre "Borç hiç veya gereği gibi yerine getirilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür." TTK m. 613'te düzenlenen limited şirket ortağının bağlılık yükümlülüğü ve rekabet yasağı da limited şirketlerde ortakların hak ve borçlarını düzenleyen altıncı kısmının üçüncü bölümünde yer almaktadır. Bu nedenle hem sözleşmeden hem de kanundan doğan borçlarının yerine getirilmemesi halinde uygulanabilecek olan TBK m. 112 hükmü limited şirket ortaklarının bağlılık yükümlülüğü ile rekabet yasağını ihlal etmeleri durumunda da uygulanabilir ve şirket veya diğer ortaklar^[72] bağlılık yükümlülüğünün ihlali nedeniyle şirketin uğradığı zararın tazminini talep edebilecektir^[73]. Elbette tazminat talebinde bulunulabilmesi için borcun yerine getirilmemesi

[71] **Bağrıaçık**, Bağlılık, s. 266.

[72] Bağlılık yükümlülüğünün ihlali halinde ortakların da açabileceği davanın temeli Roma hukukundaki *actio pro socio*dan esinlenen *ortak davası* kavramına dayanmaktadır. Ortak davasının varlığı, şahıs şirketlerinde şüphesiz kabul edilmekte ve hatta ticaret şirketlerinde sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesinin yaptırımlarını düzenleyen TTK m. 128/7 hükmünde şahıs şirketleri açısından açıkça düzenlenmektedir. "Bir ortağın şirket ilişkisinden kaynaklanan yükümlülüklerinin şirkete ifasını sağlamaya yönelik olarak diğer bir ortağa karşı açtığı dava" olarak tanımlanan ortak davasının artık sermaye şirketlerinde de kabul görmeye başladığı görülmektedir, **Yongalık**, Aynur, Şahıs Şirketlerinde Ortak Davası (Actio Pro Socio), Ankara, 2010, s.129; Limited şirket ortağının bağlılık yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde ortakların da dava açabileceği yönünde bkz. **Siffert/Fischer/Petrin**, s. 186, N. 4; **Winter**, s. 442, N. 44; **Verse**, N. 118; **Şener**, s. 479 ve s. 487; **Bağrıaçık**, Bağlılık, s. 266; **Merkt**, N. 210.

[73] *Nomer* (s. 153), aynı sonuca anonim ortaklıklarda pay sahibinin sadakat yükümlülüğüne ilişkin olarak değinmektedir. Yazara göre mevcut bir yükümlülüğün ihlali sonucunda oluşan zararın giderilmesi yükümlülüğü, hukuk düzeninin en temel prensiplerinden biridir. Yazarın da kabul ettiği görüş uyarınca "sadakat yükümlülüğünün tarafları arasında hukuki ilişkinin ana sözleşmeye dayanması ve bu ilişkiden doğan bir yükümlülüğün ihlali söz konusu olduğu için, bu sorumluluk, sözleşmeden doğan borca aykırılık sonucu oluşan sorumluluktan başka bir şey değildir." Aynı doğrultuda **Akın**, s. 246. Bu noktada limited şirket ortaklarının bağlılık yükümlülüğü ile rekabet yasağının TTK m. 613 hükmünden kaynaklandığını ve değerlendirmemizde bu hususun göz önünde tutulduğunu tekrar vurgulamak isteriz.

nedeniyle bir zararın ortaya çıkması ve borçlunun kusurlu bulunması gerektiği unutulmamalıdır^[74].

2. Cezai Şart

Bağıllık yükümlülüğünü ihlal eden ortaktan ortaklık sözleşmesinde öngörülmesi halinde cezai şart talep edilmesi de mümkündür. Zira Türk Ticaret Kanunu'nun şirket sözleşmesinde öngörülmesi şartıyla bağlayıcı olan hükümlere ilişkin 577. maddesinde cezai şarta da yer verildiği görülmektedir. Gerçekten de maddenin f bendine göre “kanunda veya şirket sözleşmesinde öngörülmesi bulunan yükümlülüklerin hiç ya da zamanında yerine getirilmemesi halinde uygulanabilecek sözleşme cezası hükümleri” şirket sözleşmesinde öngörülmesi halinde bağlayıcı hükümlerdendir. Bu noktada hemen belirtmek gerekir ki burada belirtilen sözleşme cezasının talep edilebilmesi için bir zarar doğmuş olması gerekmez. Bu nedenle bağıllık yükümlülüğünün ihlali nedeniyle ayrıca bir zarar doğmuşsa sözleşme cezasının yanında bu zararın tazmini de talep edilebilir^[75].

3. Çıkarma

Bağıllık yükümlülüğünün ihlali halinde ortağın şirketten çıkarılması da uygulanabilecek yaptırımlar arasında yer almaktadır. Limited şirketlerde ortaklıktan çıkarma TTK m. 640 hükmünde düzenlenmiştir. Anılan maddenin ilk fıkrası uyarınca şirket sözleşmesinde bir ortağın genel kurul kararıyla şirketten çıkarılabileceği haller düzenlenebilir. Nitekim “ortağın şirketten çıkarılmasına ilişkin özel sebepleri gösteren hükümler”, TTK m. 577 hükmünde şirket sözleşmesinde öngörülmesi şartıyla bağlayıcı hükümler arasında gösterilmiştir. Şu halde bağıllık yükümlülüğünün ihlalinin de bu anlamda ortağın şirketten

[74] **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 266 ve 267; **Şener**, s. 472; **Nomer**, s. 154; **Akın**, s. 250.

[75] *Bağrıaçık'a* (Bağıllık, s. 267) göre tazminat talebinin saklı tutulmamış olması halinde cezai şart kapsamında yapılan ödeme tazminat talebini sona erdirir; Gerçekten de TBK m. 180/II gereği, zararın kararlaştırılan cezai şarttan daha yüksek olması durumunda cezai şarttan fazla olan kısmının tazminat olarak istenmesi mümkündür. Şu halde meydana gelen zararın cezai şart ile karşılanması mümkünse ayrıca tazminat ödenmeyecektir. Aynı doğrultuda **Oğuzman**, Kemal/ **Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 13. Baskı, Ankara, 2017, s. 547 ve 548; **Eren** (Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017, s. 1211), anılan hüküm uyarınca ceza miktarının zarardan düşülmesi gerektiğini ifade ederken, *Kılıçoğlu*'na (Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, 2014, s. 790) göre cezai şart, alacaklının uğradığı ve ispat ettiği zarar miktarından tenzil edilemez.

çıkartılmasına ilişkin özel bir sebep olarak şirket sözleşmesinde düzenlenmesine herhangi bir engel bulunmamaktadır^[76]. Şirket sözleşmesinde bu yönde bir hüküm bulunması halinde bağıllık yükümlülüğünü ihlal eden ortak, genel kurul kararıyla şirketten çıkarılabilecektir. Anılan genel kurul kararı, TTK m. 621’de sayılan önemli kararlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle genel kurulda bir ortağın şirket sözleşmesinde öngörülen nedenlerle şirketten çıkarılmasına karar verilebilmesi için temsil edilen oyların en az üçte ikisinin ve oy hakkı bulunan esas sermayenin tamamının salt çoğunluğunun bir arada bulunması gerekir.

Bundan başka TTK m. 640/3 hükmüne göre şirketin talebi üzerine ortağın mahkeme kararıyla haklı sebebe dayanılarak şirketten çıkarılması mümkündür^[77]. Doktrinde bağıllık yükümlülüğünün ihlal edilmesi, bu anlamda haklı sebebe örnek gösterilmektedir^[78]. Yargıtay’ın da kimi kararlarında^[79], bağıllık yükümlülüğüne doğrudan değinmese de, şirket menfaatlerinin ihlal edilmesini haklı neden olarak değerlendirdiği görülmektedir.

[76] Çıkarılma nedenlerine ilişkin hükmün şirket sözleşmesine sonradan konulmasının sözleşme değişikliği gerektirdiği ve bu değişikliğin de TTK m. 621/3 hükmü uyarınca ortakların oybirliği ile alacakları bir kararla mümkün olabileceği unutulmamalıdır.

[77] Bu hükme uygun olarak haklı sebeple çıkarma talebinde bulunulabilmesi için genel kurul kararı gerektiği TTK m. 621 hükmünden anlaşılmaktadır.

[78] **Baştuğ**, İrfan: Limited Şirkette Ortağın Çıkma ve Çıkarılması, İzmir, 1966, s. 48, dn. 147; **Çamoğlu**, s. 440; **Şener**, s. 472 ve s. 909; **Bağrıaçık**, Bağıllık, s. 264; **Yıldız**, s. 159 ve 186; **Erdem**, Ercüment H.: Yargıtay Kararları Işığında Limited Şirketin Haklı Nedenle Feshi, Türk Ticaret Kanunu ile İlgili Makaleler (2009-2016), İstanbul, 2017, s. 464; **Üçışık**, Güzin: Limited Şirkette Ortağın Ortaklıktan Çıkarılması, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, Cilt I, İstanbul, 2003, s. 200, dn. 61; **Çamoğlu** (Kolektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması, İstanbul, 2008, s. 45 ve s. 46), kolektif şirketlere ilişkin olarak sadakat borcunun ihlalini ve ortaklık sırlarının açıklanmasını ortağın şirketten çıkarılması ve şirketin feshinde haklı sebebe örnek göstermektedir. Yazarın kolektif şirketlerde haklı nedenle fesih ve çıkarmaya ilişkin hükümlerin örneksime yoluyla limited şirketlere de uygulanabileceği görüşünde olduğunu belirtmek isteriz. Bu konuda bkz. a.g.e. s. 9; **Öztürk Dirikkan**, s. 67; **Erdil** (Limited Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma, İstanbul, 2010, s. 69) rekabet yaşamının ihlalini ve sadakat borcuna aykırı hareketleri çıkarma nedeni olarak değerlendirmektedir. **Taşdelen**, bağıllık yükümlülüğünün ihlalini, affectio societatis unsurunun eksikliği olarak değerlendirmektedir, s. 224.

[79] 11. Hukuk Dairesi’nin, 11.06.2001 tarih, E. 32197, K. 5291 sayılı kararında “limited ortaklığın faaliyetlerini önleyecek, ortakları zarara uğratabilecek veya karşılıklı güveni ortadan kaldıracak” nitelikteki davranışlar, ortağın şirketten çıkarılması için haklı sebep olarak değerlendirilmiştir. Karar için bkz. **Taşdelen**, s. 224, dn. 45.; Aynı Dairenin 03.06.2003 tarih ve E. 2003/492, K. 2003/5870 sayılı kararında da rekabet yaşamına aykırı davranılmış olması, ortağın şirketten çıkarılması için haklı neden olarak değerlendirilmiştir. Karar metni için bkz. **Erdil**, s. 173-175.

4. Çıkma

Bir ortağın bağlılık yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde ilgili ortağın şirketten çıkarılmasının yanında diğer ortakların şirketten çıkma talebinde bulunmaları da uygulanabilecek bir diğer yaptırım olarak karşımıza çıkmaktadır. TTK m. 638/2 hükmü uyarınca her ortak, haklı nedenlerin varlığı halinde şirketten çıkmasına karar verilmesi için mahkemeye başvurma imkanına sahiptir. Bu durumda somut olayda bağlılık yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği ve bunun ortağın şirketten çıkması için haklı bir neden oluşturup oluşturmadığı mahkemece takdir edilecektir^[80]. *Bağrıaçık*, bir ortağın haklı nedenle şirketten çıkma talebiyle mahkemeye başvurması halinde diğer ortakların da TTK m. 639 hükmüne uygun olarak çıkmaya katılma hakkına sahip olduğuna haklı olarak işaret etmektedir^[81].

5. Fesih

Bir ortağın şirkete karşı bağlılık yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde şirketin haklı nedenle feshi yoluna gidilmesi de mümkündür^[82]. Gerçekten TTK m. 636/3 hükmüne göre haklı sebeplerin varlığı halinde her ortak mahkemeye başvurarak şirketin feshine karar verilmesini isteyebilecektir. Ortağın ileri sürdüğü durumun haklı neden oluşturup oluşturmadığı burada da hakim tarafından takdir edilecektir^[83].

[80] **Taşdelen**, s. 181; **Çamoğlu**, s. 429; Ayrıca *Taşdelen* (s. 183) ve *Eriş* (Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt III, Ankara, 2017, s. 3137), çıkmaya dayanak oluşturacak haklı sebeplerin şirket sözleşmesinde öngörülebileceğini belirtmektedirler. TTK m. 639/2 hükmünün a bendinde yer alan “şirket sözleşmesinde öngörülen haklı sebep” ifadesi yazarların görüşünü destekler nitelikte görünse de, *Kendigelen*’in de belirttiği gibi, buradaki “haklı sebep” ifadesini “çıkma sebebi” olarak anlamak gerekir. Bu konuda bkz. **Kendigelen**, s. 554, dn. 136. *Öztürk Dirikkan* (s. 42) da haklı sebebin şirket sözleşmesiyle belirlenebileceği görüşündedir.

[81] **Bağrıaçık**, Bağlılık, s. 265.

[82] Bağlılık yükümlülüğünün ihlalinin şirketin feshi için haklı neden oluşturduğu görüşünde bkz. **Taşdelen**, s. 242; **Erdem**, Nuri: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, İstanbul, 2012, s. 71ve s. 159;

[83] **Çamoğlu**, s. 559; **Taşdelen**, s. 243; Yargıtay’ın bir kararında da açıkça bağlılık yükümlülüğü anılmamakla birlikte “Yasada haklı nedenler açıkça belirtilmemiş ise de, ortaklık anlayışını ortadan kaldıran, bireysel çıkarlara yönelik, ortaklar arasında kişisel ve grupsal çıkarların ön plana çıktığı ve ortaklık amacının gerçekleşmesi olanağının bulunmadığı durumların varlığı halinde, haklı nedenlerin oluştuğunun kabulü gerekir” denilmiştir. (11.HD., 29.09.2005 tarih ve E. 20217/ K. 8962 sayılı kararı için bkz. **Eriş**, s. 3132)

Şunu belirtmek gerekir ki haklı nedenin varlığı halinde dahi ortaklığın feshi yoluna son çare olarak başvurulmalıdır. Zira TTK m. 636/3 hükmünün ikinci cümlesinde mahkemenin, istem yerine, davacı ortağa payının gerçek değerinin ödenmesine ve davacı ortağın şirketten çıkarılmasına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme hükmedebileceği belirtilmiştir^[84].

6. Sözleşmede Öngörülen Yaptırımlar

Son olarak rekabet yasağına aykırılık halinde uygulanacak yaptırımın şirket sözleşmesinde öngörülmesi mümkündür. Belirttiğimiz gibi, limited şirket ortakları ancak şirket sözleşmesinde öngörülmesi halinde rekabet yasağına tabi olurlar. İşte şirket sözleşmesinde yer alan rekabet yasağına ilişkin hükmün aynı zamanda yaptırımı da içermesi olasıdır. Şirket sözleşmesinde yaptırım öngörülmemesi durumunda doktrinde yukarıda belirttiğimiz yaptırımlardan başka rekabet yasağına ihlal eden ortağın kendi adına yaptığı işlerin şirket adına yapılmış sayılmasının yanında üçüncü kişilerin hesabına yapılmış işlemlerden doğan menfaatlerin şirkete bırakılmasının istenebileceği belirtilmektedir. Bu sonuca, limited şirketin kişisel unsurları güçlendirilmiş bir şirket olduğu göz önünde bulundurularak kollektif şirket ortaklarının rekabet yasağının yaptırımını düzenleyen TTK m. 231 hükmünün kıyasen uygulanması yoluyla ulaşmak mümkündür. Öte yandan TTK m. 126 gereği adi şirket hükümlerinden niteliğine uygun düştüğü ölçüde yararlanmak da mümkündür. Bilindiği üzere adi şirkette ortakların rekabet yasağı BK m. 626'da düzenlenmiş, ancak adi ortaklığa ilişkin hükümler arasında da rekabet yasağına aykırılığın yaptırımı gösterilmemiştir. Bu hususta da doktrinde bağlı tacir yardımcılarının rekabet yasağına ilişkin BK m. 553 hükmünün kıyasen uygulanabileceği belirtilmektedir^[85]. Anılan hükmün kıyasen uygulanması da bizi rekabet yasağına aykırılık halinde tazminat yanında ortağın kendi adına yaptığı işlerin şirket adına yapılmış sayılması ya da üçüncü kişilerin hesabına yapılan işlemlerin şirket hesabına yapılmış sayılması sonucuna götürmektedir.

[84] Çamoğlu, s. 561; Taşdelen, s. 238; Şener, s. 1003; Erdem, E. H., s. 456; Erdem, N., s. 72 ve s. 212.

[85] Poroy, Reha (Tekinalp, Ünal/ Çamoğlu, Ersin): Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014, s. 63.

SONUÇ

Şahıs şirketlerinde varlığı kabul edilen, ancak sermaye şirketlerinde esasen sıklıkla yalnızca yöneticiler açısından elen alınan bağıllık yükümlülüğü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 613. maddesinde limited şirket ortakları açısından da düzenlenmiş bulunmaktadır. Maddede sır saklama yükümlülüğü, şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğü ve rekabet yasağı olmak üzere bağıllık yükümlülüğünün üç görünüm biçimi düzenlenmektedir.

Her üç görünüm biçiminin kapsamının belirlenmesi noktasında somut olaydaki limited şirkette kişisel unsurların ne kadar yoğun olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle bir şirkette kişisel yön ne kadar baskınsa bağıllık yükümlülüğü de o kadar yoğun biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Güçlü kişisel öğeleri haiz bir şirkette bir zorunluluk olarak ele alınan sır saklama yükümlülüğü gereği ortaklar, şirket sırlarını korumakla yükümlüdürler. Bağıllık yükümlülüğünün diğer görünüm biçimlerinin aksine sır saklama yükümlülüğünün şirket sözleşmesiyle ya da genel kurul kararıyla kaldırılmayacağı hükme bağlanmıştır.

Limited şirkette ortaklar, bağıllık yükümlülüğü kapsamında TTK m. 613/2 gereği şirketin çıkarlarını zedeleyebilecek davranışlardan kaçınmakla da yükümlüdürler. “Şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğü” olarak açıkladığımız bu yükümlülüğün kapsamının belirlenmesinde çok katı davranılmamalı ve kişisel yönü ne kadar baskın olsa da limited şirketin hala bir sermaye şirketi olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğünün şirket sözleşmesiyle ya da ortakların yazılı onayı ile kaldırılması mümkündür.

Bağıllık yükümlülüğünün son görünüm biçimi olan rekabet yasağı ise TTK m. 613/2 hükmünde diğer görümlerin biçimlerinden farklı bir nitelikte düzenlenmiştir. Gerçekten de sır saklama yükümlülüğü ve şirketin zararına olan işlerden kaçınma yükümlülüğü doğrudan kanundan kaynaklanan yükümlülükler olarak düzenlenmişken rekabet yasağı ancak şirket sözleşmesinde açıkça öngörülmüş olması halinde söz konusu olmaktadır. Bu nedenle şirket sözleşmesinde açıkça düzenlenmemişse limited şirkette ortaklar rekabet yasağına tabi değildirler. Bu yönüyle rekabet yasağı aynı zamanda bağıllık yükümlülüğünün sınırını oluşturmakta ve şirketin zararına olan işlerin kapsamının belirlenmesinde de önem arz etmektedir. Şirket sözleşmesinde öngörülse dahi ortakların rekabet yasağına aykırı faaliyetlerde bulunmalarına yazılı olarak onay verilebilir.

Bağıllık yükümlülüğünün ihlali halinde uygulanabilecek yaptırımlar konusunda Türk Ticaret Kanunu'nda herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır.

Bu nedenle genel hükümlerden ve hukukun genel ilkelerinden hareketle limited şirket ortağının bağlılık yükümlülüğünü ihlal etmesi durumunda ortaya çıkan zararın tazmininin talep edilmesi yanında cezai şart ile ortağın haklı nedenle ortaklıktan çıkarılması ya da ortaklığın haklı nedenle feshinin talep edilmesi mümkündür. Yine bir ortağın bağlılık yükümlülüğünü ihlal etmesinin diğer ortaklar açısından şirketten çıkma için haklı sebep oluşturabileceği unutulmamalıdır. Ayrıca rekabet yasağına aykırılık halinde TTK m. 231 hükmünün kıyasen uygulanmasıyla rekabet yasağının ihlali halinde ortaktan tazminat istenmesi, ortağın kendi adına yaptığı işlerin şirket adına yapılmış sayılması ya da üçüncü kişilerin hesabına yapmış olduğu işlerden doğan menfaatlerin şirkete bırakılması seçenekleri söz konusu olabilecektir.

KAYNAKÇA

Akın, Murat Yusuf: Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş.lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul, 2002.

Akyol, Şener: Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, İstanbul, 2006.

Alışkan, Murat: Limited Şirket, İstanbul, 2013.

Ayan, Özge: Anonim Şirket Yönetim Kurulu Üyelerinin Sadakat Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün İhlalinin Sonuçları, Ankara, 2013.

Bağrıaçık, Safiye Nur: Limited Şirkette Bağlılık Yükümü ve Rekabet Yasağı, Prof. Dr. Iur. Merih Kemal OMAG'a Armağan, Cilt I, Ankara, 2017, s. 251-271. (*Bağlılık*)

Bağrıaçık, Safiye Nur: Üretim ve İş Sırlarının Korunması, İstanbul, 2017. (*Sır*)

Bahtiyar, Mehmet: Ortaklıklar Hukuku, İstanbul, 2017.

Baştuğ, İrfan: Limited Şirkette Ortağın Çıkma ve Çıkarılması, İzmir, 1966.

Biçer, Levent/ **Hamamcıoğlu**, Esra: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Limited Ortaklıklarda Meydana Getirdiği Temel Değişiklikler, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, S. 1-2, s. 229-248.

Böckli, Peter/ **Forstmoser**, Peter: Das neue schweizerische GmbH-Recht, Zürich, 2006.

Can, Mustafa Erdem: Yeni Türk Ticaret Kanunu'na göre Limited Şirket Ortağının Borçları ve Yükümlülükleri, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, C. 15, S.4, s. 1-23.

Çamoğlu, Ersin: Kollektif Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması, İstanbul, 2008. (*Haklı Sebep*)

Demirkapı, Ertan/ **Yıldırım**, Ali Haydar: İsviçre Borçlar Kanunu'nda Limited Ortaklıklar Alanında Yapılan Yeni Düzenleme, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2008, C. 24, S.3, s. 435-466.

Dreher, Meinrad: Die gesellschaftsrechtliche Treuepflicht der GmbH, Deutsches Steuerrecht, 1993, s. 1632-1636.

Erdem, Ercüment H.: Yargıtay Kararları Işığında Limited Şirketin Haklı Nedenle Feshi, Türk Ticaret Kanunu ile İlgili Makaleler (2009-2016), İstanbul, 2017, s. 451-477. (*Erdem, E. H.*)

Erdem, Nuri: Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi, İstanbul, 2012. (*Erdem, N.*)

- Erdil**, Engin: Limited Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma, İstanbul, 2010.
- Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Ankara, 2017.
- Eriş**, Gönen: Ticari İşletme ve Şirketler, Cilt III, Ankara, 2017.
- Ertaş**, Elif Melis: Limited Şirket Müdürünün Rekabet Yasağı, Ankara, 2018.
- Even**, Sevin: Anonim Şirketlerde Hissedarlara Müteallik Rekabet Yasağı ve Sır Saklama Mükellefiyeti, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1963, C. 2, S. 2, s. 254-263.
- Fleischer**, Holger/ **Goette**, Wulf: Münchener Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, Band 1, München, 2015.
- Franko**, Nisim: Ticaret Şirketlerinde Rekabet Memnuiyeti, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1985, C. 13, S.1, s. 21-64.
- Gasser**, Urs/ **Eggenberger**, Christian/ **Stäuber**, Richard: OR Kommentar Schweizerisches Obligationenrecht, Zürich, 2016.
- Gehrlein**, Markus/ **Ekkenga**, Jens/ **Simon**, Stefan: Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung, Kommentar, Köln, 2015.
- Germann**, Sandro: Die personalistische AG und GmbH Unter besonderer Berücksichtigung von Aktionär- und Gesellschafterbindungsverträgen, Schweizerischer Schriften zum Handels- und Wirtschaftsrecht, Band Nr. 327, 2015, s. 354-384.
- Gürbüz Usluel**, Aslı E.: Anonim Şirketlerde Ticari Sırrın Korunması, İstanbul, 2009.
- Hennsler**, Martin/ **Strohn**, Lutz: Gesellschaftsrecht, München, 2016.
- Jörg**, Florian S./ **Arter**, Oliver: Das Recht der schweizerischen Gesellschaft mit beschränkter Haftung, Bern, 2015.
- Karasu**, Rauf: Limited Şirketlerde İdare Yetkisi Olmayan Ortakların Şirketle Rekabet Etme Yasağı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 2004, C. 22, S. 3, s. 141-174.
- Kayar**, İsmail/ **Çeliktaş**, İlyas: Limited Şirkette Müdür- Ortakların Rekabet Yasağı, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, Cilt I, İstanbul, 2003, s. 309-319.
- Kendigelen**, Abuzer: Türk Ticaret Kanunu, Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler, 3. Baskı, İstanbul, 2016.
- Kılıçoğlu**, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, 2014.
- Köksal**, Aytaç: Bağımsız Denetim Sözleşmesi, İstanbul, 2009.

Michalski, Lutz /**Heidinger**, Andreas/ **Leible**, Stefan/ **Schmidt**, Jessica: Kommentar zum Gesetz betreffend die Gesellschaften mit beschränkter Haftung (GmbH-Gesetz), Band I, München, 2017.

Nomer, Füsün: Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul, 1999.

Oğuzman, Kemal/ **Öz**, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 13. Baskı, İstanbul, 2017.

Öcal, Akar: Limited Şirketlerde Müdür Olan Ortağa Uygulanan Rekabet Yasağı, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi, 1982, C. 18, S.1, s. 290-299.

Öztürk Dirikkan, Hanife: Limited Şirket Ortağının Ayrılması ve Ayrılma Payı, Ankara, 2005.

Poroy, Reha/ **Tekinalp**, Ünal/ **Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul, 2014.

Poroy, Reha/ **Tekinalp**, Ünal/ **Çamoğlu**, Ersin: Ortaklıklar Hukuku II, İstanbul, 2017.

Pulaşlı, Hasan: Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara, 2014.

Siffert, Rino/ **Fischer**, Marc Pascal/ **Petrin**, Martin: GmbH-Recht Revidiertes Recht der Gesellschaft mit beschränkter Haftung (Art. 772-827 OR), Bern, 2008.

Şener, Oruç Hami: Limited Ortaklıklar Hukuku, Ankara, 2017.

Taşdelen, Nihat: Limited Ortaklıklarda Çıkma, Çıkarılma ve Fesih, Ankara, 2012.

Trüeb, Hans Rudolf: GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere- Bucheffektengesetz Art. 772-1186 OR und BEG, Zürich, 2012.

Üçışık, Güzin: Limited Şirkette Ortağın Ortaklıktan Çıkarılması, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, Cilt I, İstanbul, 2003, s. 189-207.

Yıldız, Şükrü: Limited Şirketler Hukuku, İstanbul, 2007.

Yongalık, Aynur: Şahıs Şirketlerinde Ortak Davası (Actio Pro Socio), Ankara, 2010.